ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
İNÖNÜ SAVAŞLARI'NIN 100. YILI

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
Cilt: 21 Sayı: Özel Sayı Yıl: 2021
e-ISSN: 2667-8683
AÜSBD
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Anadolu University Journal of Social Sciences

Millî Mücadele'de Türk Kadını ve İnönü Muharebeleri'nde Çarpışan İki Kadın Kahraman[1]

Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ[2]

Başvuru Tarihi: 15.01.2021 **Kabul Tarihi:** 16.02.2021 **Makale Türü:** Araştırma Makalesi

Öz

Türk kadını Millî Mücadele'nin ilk günlerinden itibaren yurt savunmasında yer almış, üstün hizmetlerde bulunmuştur. Öncelikle onlar, ulusal direncin doğması için çaba sarf etmişler, mitinglerde kadın hatip olarak başta Halide Edip, Şukufe Nihal, Zehra Hanım, Hayriye Melek, Münevver Saime hanımlar olmak üzere, millî bilinci uyandıran ve düşmana karşı mücadele çağrıları yapan konuşmalar yapmışlardır. Dernekler kurmuşlar, Kuva-yi Milliye'nin ikmalinde görev alarak, ulusal harekâta maddi-manevi destek olmuşlardır. Ayrıca kimileri de başta İnönü Muharebeleri olmak üzere düşmana karşı çeşitli cephelerde vuruşmalara katılmıştır. Çalışmamızda Türk kadınının Millî Mücadele'deki hizmetleri ile birlikte İnönü Muharebelerine de katılan Onbaşı Nezahat (Baysal) ile Binbaşı Ayşe Altuntaş'ın yaşam öyküleri hakkında bilgi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Millî Mücadele, İnönü Muharebeleri, Türk Kadını, Onbaşı Nezahat (Baysal), Binbaşı Ayşe (Altuntaş)*

Atıf: Sarıkoyuncu Değerli, E. (2021). Millî Mücadele'de Türk kadını ve İnönü Muharebeleri'nde çarpışan iki kadın kahraman. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(Özel Sayı), 101-120.

[1] Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

[2] Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, **esra.sdegerli@dpu.edu.tr,** ORCID: 0000-0003-3372-1034

Bu eser Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
İNÖNÜ SAVAŞLARI'NIN 100. YILI

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
Cilt: 21 Sayı: Özel Sayı Yıl: 2021
e-ISSN: 2667-8683
AÜSBD
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Anadolu University Journal of Social Sciences

Turkish Women in the War of Independence and Two Female Heroes Colliding in the Battles of İnönü

Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ[3]

Submitted by: 15.01.2021 **Accepted by:** 16.02.2021 **Article Type:** Research Article

Abstract

Turkish Women have been involved in the defense of the country since the first days of the War of Independence and provided outstanding services. First of all, they made an effort for the rise of national resistance, and at the rallies, as female orators, Halide Edip, Şukufe Nihal, Zehra Hanım, Münevver Saime, Hayriye Melek made speeches that raised national consciousness and made calls to fight against the enemy. They established associations, took part in the supply of Kuva-yi Milliye and supported the national operation materially and morally. In addition, some of them participated in the battles on various fronts against the enemy, especially in the Battles of İnönü. In our study, information about the lives of Corporal Nezahat (Baysal) and Major Ayşe Altuntaş, who also participated in the Battles of İnönü, were presented by mentioning the services of Turkish women in the War of Independence.

Keywords: *National Struggle, the Battles of İnönü, Turkish Women, Corporal Nezahat (Baysal), Major Ayşe Altuntaş*

[3] Kütahya Dumlupınar University Faculty of Arts Sciences Department of History, **esra.sdegerli@dpu.edu.tr,** ORCID: 0000-0003-3372-1034

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı'na, 1918 başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nin İngiltere'nin başını çektiği blokta yer alması, savaşın seyrini büyük ölçüde değiştirmiştir. Osmanlı ve İttifak bloğu artık savaşı kaybettiklerini anlamışlar ve Bulgaristan'ın da savaştan çekilmesi ile barış görüşmelerini başlatmak zorunda kalmışlardır. Bu arada 4 Temmuz 1918 tarihinde Sultan V. Mehmet Reşat'ın vefat etmiş, yerine de VI. Mehmet Vahidettin padişah olmuştur. Vahidettin tahta geçer geçmez, bir *"Hattı Hümayun"* yayınlayarak emir komutayı üstlendiğini bildirmiş ve ayrıca 14 Ekim 1918'de de Sadrazamlığa Ahmet İzzet Paşa'yı getirmiştir. İttihat ve Terakki mensupları da görevlerinden uzaklaştırmıştır. Bu arada 19 Ekim 1918 günü yaptığı oturumunda, Osmanlı Mebusan Meclisi'nde de uygun bir barış anlaşmasının yapılması kararlaştırılmıştır (Tansel, 1991, s. 3-4).

Bu karar doğrultusunda Sadrazam Ahmet İzzet Paşa, Kut-ül Amare'de 29 Nisan 1916 tarihinde esir alınan ve halen İstanbul Büyükada'da tutukluluğu devam eden İngiliz General Townshend ile görüşmüş ve ondan arabuluculuk yapmasını istemiştir. 19 Ekim'de önce İzmir'e oradan da Midilli'ye geçen Townshend, Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Calthrope ile görüşmüştür. Yapılan görüşme sonrası Amiral Caltrope İngiliz Hükümetinden yetki almış ve Osmanlı delegelerini Midilli'ye beklediğini bildirmiştir (Kemal, 2010, s. 369-370).

27 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı delegasyonu ile İngiltere Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Calthrope arasında görüşmeler başlamıştır. 30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Bahriye Nazırı Deniz Albayı Hüseyin Rauf Bey (Orbay), Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet, Kurmay Yarbay Sadullah, Heyet Katibi Ali Beyden (Türkgeldi) oluşan Osmanlı heyeti, Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır (Orbay, 1993, s. 108). Bu ateşkes anlaşması imzalanır imzalanmaz da İtilaf güçleri tarafından Anadolu toprakları işgal edilmeye başlanmıştır. Bu işgaller karşısında Türk Milleti, son vatan parçası olan Anadolu'nun emperyalistlerden kurtarılıp temizlenmesi için kahramanlık ve özverilerle dolu bir mücadeleye başlamıştır. Bu mücadele, Halide Edip Adıvar'a göre; *"Türk'ün Ateşle İmtihanı'dır"*(Adıvar, 2007).

İstiklal Harbi, Kurtuluş Savaşı, Ulusal Bağımsızlık Savaşı, Millî Cidal, Mili Kıyam gibi adlarla da ifade edilen Millî Mücadele; "Türk Milleti'nin, varlığını ve bağımsızlığını korumak için iç ve dış düşmanlara karşı maddi-manevi bütün gücünü ortaya koyarak zafere ulaştığı dönemin adıdır." (Sarıkoyuncu-Sarıkoyuncu Değerli, 2019, s. 15).

Millî Mücadele; yok edilmek istenen bir milletin, silkinip ayağa kalkışı, uyanışı, bağımsızlığına ve özgürlüğüne göz dikilmesine karşı koyuşudur. Öyle ki, Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Ya İstiklal ya Ölüm"* parolasıyla Türk Milleti; kadını-erkeği, yaşlısı-genci, çocuğu, kentlisi-köylüsü, askeri-sivili, ağası-eşrafı ve din adamlarıyla ile harekete geçmiştir. Çocuklar yetişkinlerin yanı sıra vuruşmalara katılmış, kadınlarımız, annelerimiz sadece cephe gerisinde çiftle çubukla uğraşmayarak, onlarda yurt savunmasında görev almışlar ayrıca pek çoğu da çarpışmalara katılmıştır. Böylece dört yıl süren kanlı bir boğuşmanın sonucunda Türk Milleti, emperyalistleri topraklarından atmıştır.

Millî Mücadele Fikrinin Doğuşunda Kadınlar

İstanbul Mitinglerinde Kadınlar

Türk Kadını Millî Mücadelenin ilk günlerinden itibaren ulusal direncin doğması için çaba sarf etmiştir. Başta Halide Edip olmak üzere Şukufe Nihal, Münevver Saime, Zehra Hanım ve Hayriye Melek Hanımlar 19 Mayıs 1919-13 Ocak 1920 tarihleri arasında İstanbul'da Sultanahmet, Fatih, Kadıköy ve Üsküdar ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaptıkları konuşmalarla Türk halkını ulusal direnişe teşvik etmişlerdir.

İzmir işgal edilir edilmez, 19 Mayıs günü İstanbul-Fatih'de gerçekleştirilen mitinge çoğunluğu kadın olan yaklaşık 80 bin kişi katılmıştır. Mitingde ilk sözü alan Halide Edip, İzmir'in işgal günü için "*Türk ve Müslümanlar için yaşanan en kara gün*" derken, Allah inancı, millet sevgisi sayesinde "*bu korkunç geceyi yırtıp parlak bir sabah yaratacağız.*" şeklindeki tesirli sözleriyle halka Millî Mücadele ruhu aşılamaya çalışmıştır. Ayrıca o bu konuşmasında Padişah Vahdettin'e de *"Biz Padişahımızdan bize babalık etmesini rica ediyoruz. Biz erkeklerimizle beraber milletin kalbinden gelen en kuvvetli, en akıllı, en cesur, milleti en çok temsil edecek bir kabine isteriz.*" sözleriyle çağrıda bulunmuştur (Kurnaz, 1996, s. 258).

Darülfünun mensubu Meliha Hanım ise aynı mitingde, vatanın düşmandan temizlenmesi, kurtulması için savaşılması gerekirse canların dahi feda edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur (Mısıroğlu, 1976, s. 258).

Mitingde Darülfünun Hukuk Fakültesi Devletler Hukuku Hocaları olan Selahattin Hüseyin Ragıp (Baydur), Tahsin Fazıl Beylerin konuşmalarından sonra miting kararını padişaha sunmak üzere, Halide Edip ile iki öğrenci görevlendirilmiştir. Ancak Padişah Vahdettin, Halide Edip ve öğrencileri kabul etmemiştir. Ayrıca miting sonunda, Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'a İzmir'in işgalini protesto eden telgraflar çekilmiştir (Kurnaz, 1996, s. 259).

İkinci bir miting de Darülfünun gençliğinin girişimleri ile 20 Mayıs 1919 tarihinde Üsküdar'da düzenlenmiştir. Siyaha boyanmış bayrak ve flamalarla donatılmış meydana 30 bin kadar kişi toplanmıştır. Bu mitingde de yine Türk kadını ön safta yer almış, büründüğü matem renkleriyle hissiyatını açıkça ortaya koymuştur. Üsküdarlı Şair Ahmet Talat, Dr. Ferruh Niyazi, Muzaffer Hamdi ve Necdet Beylerin yanı sıra, mitingde üç kadın hatip de söz almıştır (İstiklal, Vakit, İleri, Memleket ve İkdam, 21 Mayıs 1919).

Bu kadın hatiplerden Sabahat Hanım, *"Asri Kadınlar Cemiyeti"* adına yaptığı konuşmasında Türklere yapılan zulüm karşısında kadın-erkek, genç-yaşlı topyekûn mücadele etmek gerektiği üzerinde durmuştur (Arıburnu,1975, s. 84).

Sabahat Hanım'dan sonra Hilmi kızı Naciye Hanım da İzmir'in Türk coğrafyasından silinemeyeceğini, topyekûn işgalcilere karşı savaşmak gerektiğini ifade ettiği konuşmasını şu sözlerle bitirmiştir (İstiklal, Vakit, İleri, Memleket ve İkdam, 21 Mayıs 1919):

"*Düşününüz, siz bu savaşta yalnız değilsiniz. Arkanızda yanık bağırlarıyla, yaşlı gözleriyle koşan kadınlarınız, kardeşleriniz, evlatlarınız var.*"

Kadın hatiplerden son konuşmayı yapan Üsküdar Sanayi Mektebi Fransızca öğretmeni Zeliha Hanım ise, Wilson Prensiplerine rağmen İzmir'in işgal edilmesini kınamıştır.

Üçüncü açık hava toplantısı ise 22 Mayıs 1919 tarihinde Kadıköy'de düzenlenmiştir. Sürekli yağan yağmur altında yaklaşık 20 bin kişi Kadıköy Belediyesi önünde toplanarak İzmir'in işgalini protesto etmiştir. Mitingin hazırlanışında Tıp öğrencileri ile Kadıköy Fukara Cemiyeti hanımları görev almışlardır.

Mitingde ileride "*Asker Saime*" diye ünlenecek olan Münevver Saime Hanım,
"*Yarab!*
Ben kardeşlerime değil, ilk evvel sana hitap ediyorum. Vatanın felaketi karşısında bir genç kızın feryadını dinle. Bu ağlayan analar, şehitlerin anası, boynu bükük genç kadınlar, fedakarların dul eşleri, şu hıçkıran yavrular, askerlerin yetimleri değil mi? Böyle necip bir kuvvete böyle gözyaşı döktürmekte hikmet ne?" sözleriyle başladığı konuşmasında; Wilson Prensiplerinin uygulanmadığını, Türklerin tarih boyunca hür olduğunu ve hür

olacağını da belirttiği heyecanlı konuşmasında düşmana karşı koymak için harekete geçip, müfrezeler kurulması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu sözleriyle de işgalcilere karşı mücadele bayrağını açan Saime Hanım, mitingden sonra hemen tutuklanmıştır. Ancak o, kaçarak, Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçmeyi başarmıştır. Batı Cephesi'nde özellikle cephe gerisinde ve istihbarat işlerinde üstün hizmetlerde bulunmuştur (Cumbur, 1983, s. 22).

Aynı mitingde söz alan Halide Edip Hanım da işgallerden duyduğu üzüntüyü dile getirerek; Avrupa devletlerini kendilerine ait olmayan toprakları işgal etmeye kalktıkları için eleştirmiş, Türklere saldırarak aslında bütün İslam alemini ortadan kaldırmak niyetinde olan Avrupa'nın akıbetinin tıpkı Çanakkale'de durdurulan Ruslar gibi olacağını vurgulayarak, bu mücadelede Türk milletinin haklılığını savunmuştur (Kaplan, 1983, s. 76).

Hayriye Melek Hanım da konuşmasında Türklerden koparılmaya çalışılan toprakların bölünemeyeceğini bütün dünya devletlerinin bilmesi gerektiğinin altını çizerek, Anadolu'nun asırlardır Türk Yurdu olduğunu vurgulamıştır. Türk halkının mazlum olduğunu ve işgaller karşısında susmayacağını ifade etmiştir (Kaplan, 1983, s. 76).

Diğer bir miting, 23 Mayıs 1919 tarihinde yani Kadıköy mitinginden bir gün sonra, Sultanahmet'te 200 bin kişinin katılımı ile düzenlenmiştir. Bu miting o zamana kadar yapılan İstanbul mitinglerinin en kalabalığı olmuştur. Bu açıdan miting, İzmir'in işgaline karşı oluşan tepkinin de önemli bir göstergesi olmuştur.

Mitingde, Gazeteci Fahri Bey, Mehmet Emin Bey, Halide Edip Hanımefendi, Selim Sırrı Bey ve Dr. Sabit Bey, ateşli ve vatanperane konuşmalar yapmışlardır. Halide Edip Adıvar uzunca ve coşkulu konuşmasını şu ifadelerle bitirmiştir (Adıvar, 1982, s. 34-35):

> "*… Yemin ediniz!*
> *Türkiye'nin İstiklal ve hayat hakkını alacağı güne kadar, hiçbir korku ve meşakkat önünden kaçmayacağız.*
> *Kardeşlerim!*
> *Yedi yüz senelik tarihin ağlayan minareleri altında yemin ediniz. Bayrağımıza, ecdadımızın namusuna.*"

23 Mayıs 1919'da Sultanahmet Mitinginde yaptığı konuşması sonrası Halide Edip hakkında İtilaf güçlerince yakalama kararı çıkartılmıştır. Bunun üzerine Özbekler Tekkesi Şeyhi Şeyh Ata Efendi'nin yardımlarıyla eşi Dr. Adnan Adıvar ile birlikte Anadolu'ya geçmeyi başarmışlardır (Ertürk, 1957, s. 222-239).

30 Mayıs 1919 tarihinde de ikinci bir miting yine Sultanahmet'te düzenlenmiştir. Mitingde; İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Dr. İsmail Hakkı (Milaslı) ve Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Beylerin yanı sıra, iki kadın hatipte halka hitap ettiler. Bunlardan birisi de Türkiye'nin ilk Üniversite (Darülfünun- Edebiyat Coğrafya Bölümü 1919) mezunu onuru taşıyan 23 yaşındaki Şukufe Nihal (Başar) Hanım'dır. Bu yurtsever Türk kızı, vatanına olan sevgisini içli sözlerle ifade etmiştir (Şahingöz, 2002, s. 92):

Mitingde en etkili konuşmayı İstanbul Kız Lisesi Müdürü ve Muallimler Cemiyeti Başkanı Nakiye (Elgün) Hanım sunmuştur. Ayrıca ilk kadın (Beşinci dönem Erzurum) Milletvekillerimizden olan Nakiye Hanım, konuşmasında düşmana teslim olmanın ecdada saygısızlık olacağını, hiçbir Türk erkeğinin bunu

yapmayacağından emin olduğunu, bu haklı ve zorlu mücadelede kadınların da erkeklerle birlikte mücadele edeceğini ifade etmiştir (Vakit, İkdam, Yeni Gün, Peyam-ı Sabah, Alemdar, 14 Ocak 1920).

İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edileceğinin öğrenilmesi üzerine, 13 Ocak 1920 tarihinde Sultanahmet Meydanı'nda 150 bin kişinin katılımı ile üçüncü bir miting daha düzenlenmiştir. Mitingin tek kadın hatibi olan Nakiye (Elgün) Hanım, konuşmasında İstanbul'un işgalini kınamış, kadın-erkek tüm vatandaşları mücadele etmeye çağırmıştır (Vakit, İkdam, Yeni Gün, Peyam-ı Sabah, Alemdar, 14 Ocak 1920).

Anadolu Mitinglerinde Kadınlar

Millî Mücadele'de İtilaf güçlerinin işgallerini kınamak maksadıyla, Konya'da gerçekleştirilen beş mitingden ikincisi, kadınlar tarafından düzenlenmiştir. Konyalı yurtsever kadınlar, 8 Ocak 1920 günü Şerafettin Camiinde cephelerde düşmana karşı mücadele ederken şehit düşen vatan evlatlarının ruhuna mevlidi-i şerif okuttuktan sonra, Alaaddin Tepesi'nde toplanmışlardır (Avanas, 1998, s. 39). Beş binden fazla kadının Alaaddin Tepesi'nde bir araya gelerek, emperyalistleri protesto etmeleri, ulusal hareket açısından çok önemlidir. Zira Konya ve çevresinde Millî Mücadele fikrinin doğuşunda kadınların büyük katkısı olduğunun da önemli bir göstergesidir.

Ayrıca Alaşehir'de de İslam Kadınları adına; İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine Nebile ve Makbule imzaları ile İtilaf Devletleri temsilciliklerine telgraflar çekilerek işgaller protesto edilmiştir (Kaplan, 1983, s. 80). Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından da 10 Aralık 1919'da bir miting organize edilmiştir. Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu) bahçesinde yaklaşık 3 bin Kastamonulu kadının katıldığı bu mitingde de yurdun işgali ve yurt çapında yapılan mezalimler protesto edilmiştir. Mitingin organize edilmesinde, Zekiye, Kamuran, Saime, Bedriye, Münire, Refika ve Neyyire Hanımların çok önemli çalışmaları olmuştur (Eski, 1993, s. 655).

Mitingin sonunda, Halifeye ve Sadrazama, İngiltere, İtalya Kraliçelerine ve Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa Cumhurbaşkanları eşlerine ve Hindistan İmparatoriçesine işgallerin durdurulması için telgraflar çekilmiştir. Çekilen bu telgrafların hepsi Kastamonu Açıksöz Gazetesinde de yayınlanmıştır (Eski, 1993, s. 657 660).

Erzurum'da da Kız Okulu Müdiresi Zeliha Faika (Ünlüer) Hanım'ın başkanlığında *"Erzurum İslam Kadınları"* adıyla harekete geçen bir grup kadın, Müdafaa-i Hukuk faaliyetleri içerisinde 29 Kasım 1919'da Erzurum Muradiye Camii'nde bir araya gelmişlerdir. Zeliha Faika Hanım bir konuşma yaparak, Erzurumlu kadınları etkili protestolarda bulunmaya davet etmiştir. Toplantının sonunda Faika Hanım'ın teklifiyle, düşman işgalini ve zulümlerini kınayan protesto telgrafları yazılmasına karar verilmiştir. Faika Hanım'ın, telgrafların hazırlanmasında oldukça mühim katkısı olmuştur. Sadrazama, İç İşleri Bakanına, İtilaf Devletleri temsilciliklerine ve A.B.D yetkililerine gönderilen bu telgraflarda, işgalcilerin Türklere karşı yok etme politikasına giriştikleri vurgulanmıştır. Ayrıca Wilson Prensiplerine uygun bir barışın sağlanması da istenmiştir (Çaka, 1948, s. 85).

İki Kadın Yazar: Halide Edip Adıvar ve Müfide Ferit Tek

Meşrutiyet döneminden itibaren cemiyet faaliyetlerinin bilfiil içinde olan ve özellikle basında tecrübeli olan Türk kadını, Millî Mücadele'ye kalemleriyle de destek olmuş, mücadele azmini ayakta tutmaya, Türk Miletinin cesaretini kuvvetlendirmeye çalışmışlardır. Bu kadınlardan ikisi; Halide Edip (Adıvar) ve Müfide Ferit (Tek) Hanımlar, Hakimiyet-*i Milliye* ve *İrade-i Milliye*'deki yazılarıyla en çok dikkati çekenler olmuştur.

Halide Edip, İstanbul mitinglerindeki ateşli konuşmalarını yazıya dökmüştür. *Dağa Çıkan Kurt* (1922), *Ateşten Gömlek* (1922), *İzmir'den Bursa'ya* (1922) adlı eserlerinde Millî Mücadele'yi halka anlatmıştır. Gençlerin İstanbul'dan Anadolu'ya geçip, mücadeleye katılmalarını teşvik etmiştir. Ayrıca pek çok makalesi yayınlanmış, bu yazılarıyla da millî şuurun kuvvetlenmesine çabalamıştır. O, örneğin "*İstanbul Gençlerine*" başlıklı yazısında gençlere şu ifadelerle görevlerini hatırlatıyordu (Hakimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921):

> *Hani siz miydiniz, bir gün Sultanahmet'in ebedi minarelerinden sarkan siyah bayraklar altında Allah'ı şahit tutarak benimle yemin ettiniz! Değil biz fırka olacak kadar, beş bin, on bin kişi belki yüz bin kişi birden, semadani bir gök gürültüsü gibi bayrağımızı yere getirmeyeceğinize, aziz Türkiye'yi topraklara geçmiş bir tarih harabesi gibi gömdürmeyeceğinize ağlayarak yemin ettiniz!*
> *Şimdi neredesiniz?*

Onun bu yazısının kararsız gençlerin İstanbul'dan Anadolu'ya geçmelerinde etkisinin büyük olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan Halide Edip; *"Duatepe"* isimli yazısında Sakarya Savaşı'nda kazanılan zaferi *"Aziz'in Karısı"* ve "*Üzeyir'in Karısı*" başlıklı yazılarında da Yunan zulüm ve vahşeti altındaki köylülerin acınacak durumlarını dile getirmiştir. "*Kırmızı Tepe"* adlı makalesinde ise, yine Sakarya Savaşı esnasında Polatlı ve çevresinde meydana gelen vuruşmalardan ve şehitliğin faziletlerinden söz ederek, Türk halkını mücadeleye teşvik etmiştir (Hakimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921).

Müfide Ferit de, askerin moralini yükseltici yazılar kaleme almıştır. Onun "*Türk Askeri"* başlıklı yazısı askerin şevkini arttırmak için cepheye gönderilmiştir. Türk ordusunu, Hz. Musa'nın asasına benzeten Müfide Ferit Tek, bu yazısında Türk askerinin Birinci Dünya Savaşı'ndaki başarılarından söz ettikten sonra makalesini Türk askerinin kahramanlığını, ahlakını, vatan sevgisini, azim ve kararlılığını öven cümlelerle bitirmiştir (Hakimiyet-i Milliye, 15 Aralık 1921).

Müfide Ferit'in Millî Mücadele döneminde kaleme aldığı yazıları arasında "Gazi Ayntab" başlıklı yazısının ayrı bir yeri vardır. Çünkü Millî Mücadele'de Ayntab halkı, Fransız ve Ermenilere karşı uzun süre çete savaşları yapmıştır. Aynı halk, Nisan 1920'den 7 Şubat 1921'e kadar kahramanca şehirlerini savunmuşlardır.

Müfide Ferit de yukarıda sözü edilen yazısıyla Anteplilerin sevincine ortak olmuş, onların kahramanlıklarından da övünçle söz etmiştir. Ayrıca yazar, bu yazısının sonunda; Ayntab'a gazilik ünvanı verilmesini de önermiş, belirttiği teklifi de TBMM'nce uygun görülmüştür (Demircioğlu, 1998, s. 17).

TBMM'de Ayntab'taki bu ulusal şahlanışı, 6 Şubat 1921'de "Gazilik" ünvanı vererek ödüllendirmiştir. Kentin adı "Gaziayntap" oldu ve 1928 yılında da "Gaziantep" şeklini almıştır (Sarıkoyuncu, 1994, s. 38).

Öte yandan Müfide Ferit, "*Kara Haber*" başlıklı yazısında İzmir'in işgalini ve işgal sonrası Yunan zulüm ve vahşetini, yaralıların ümitsizlik içinde bekleyişini dile getirir. Kara haberi bir kandil günü aldığını, İstanbul'da kandillerin yandığı sırada, İzmir'in ise alevler içinde yanarak aydınlandığını ifade eden satırlarıyla Türk Milletinin hissiyatına hitap eder. "*Hayret*" başlıklı makalesinde de Sultanahmet Mitinigi'nde halkın duygusunu, heyecanı, üzüntüsünü dile getirir. Bir diğer yazısı olan "*Zafer*" de de İnönü Zaferi'nden söz ederek, halka ümit vermeye çalışmıştır (Hakimiyet-i Milliye, 3 Mart 1921).

Kadın Dernekleri

Anadolu'daki işgallere karşı mitingler ve protesto telgrafları yoluyla sesini duyuran Türk kadını, sadece bunlarla yetinmemiş bilfiil mücadelenin içine de girmiştir. Çeşitli cemiyetler kurarak orduya ve askere destek olmuşlar, halkın bilinçlendirmesi ve aydınlatılması için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Kurtuluş Savaşı esnasında kadınlar; Türk Ocakları, Hilal-ı Ahmer, Himayei Etfal, Muallimler Cemiyeti gibi derneklerde de faal olarak çalışmışlardır. Ayrıca kadınlar; kendilerinin kurdukları Asri Kadınlar Cemiyeti, Alaşehir Türk Kadınlar Cemiyeti, Kasaba (Turgutlu) İslam Kadınları Cemiyeti, Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, *"Müslüman Kadın Birliği"* adıyla kurulup daha sonra *"Sulhperver Türk Kadınları Cemiyeti"* adını alan cemiyet, Muallimler Cemiyeti, Biçki Dikiş Yurdu Hanımlar Cemiyeti, Türk Çalıştırma Derneği, Türk Kadınlar Cemiyeti, İstihlak-ı Millî Kadınlar Cemiyeti, Musiki Muhipleri Hanımlar Cemiyeti, Asker Kardeşlerimize Muavenat Kadın Cemiyeti, Kadıköy Hanımları Müdafaa-i Milliye Merkezi, Darülmuallimat Cemiyeti, İnas Darülfünun Cemiyeti, Ticaret Mektebi İnas Cemiyeti, Muavenet-i İçtimaiye Cemiyet-i Hayriyesi ile Millî Mücadele'de üstün hizmetlerde bulunmuşlardır (Sarıhan, 2006, s. 114; Uyanıker, 2007, s. 55).

Ayrıca Dertli Gazetesinin 20 Eylül 1920 tarihli nüshasında belirtildiğine göre; Zonguldak-Çaycuma kadınları tarafından *"Asker Kardeşlerimize Muavenet Kadınlar Cemiyeti"* de kurulmuştur. Aynı haberde bu cemiyetin ilk bir-iki günü içerisinde 150 (yüz elli) katlık çamaşır ve levazım toplayarak Bolu'ya sevk ettiği de bildirilmektedir (Sarıkoyuncu, 2009, s. 310).

Kuva-yı Milliye'nin İkmalinde Kadınlar

Kurtuluş Savaşı esnasında Anadolu'nun nüfusu; çoğunluğu köylerde olmak üzere yaklaşık 10 milyon kadardır. Bu nüfusun, büyük çoğunluğunu da kadınlar oluşturuyordu. Balkan Harbinden itibaren neredeyse aralıksız cerayan eden savaşlar nedeniyle halkın hemen hemen hepsi askere gitmiş ve pek çoğu şehit düşmüştür. Anadolu'da tarım neredeyse bitmiş, halk iş gücü neredeyse kalmamış, Anadolu halkı aç ve perişan bir hale düşmüştür. Bu acı dolu sıkıntılı günlerde; Türk kadını düşmana karşı mücadelede en ön safta yer almıştır. Yukarıda belirtildiği üzere, kimileri Millî Mücadele fikrinin doğması yönünde mitinglerde ateşli ve heyecanlı konuşmalar yapmış, kimileri de cephelerde erkeklerle birlikte vuruşmalara katılmıştır. Ayrıca kadınların büyük çoğunluğu da Kuva-yı Milliye'nin ikmalinde görev almıştır. Onların cephe gerisindeki hizmetlerini Konya Milletvekili Vehbi (Çelik) Efendi, 16 Ekim 1921 günü TBMM'de yaptığı konuşmasında şu ifadelerle özetlemektedir (TBMM Gizli Celse Zabıtları, Cilt:2, s. 336):

> *… Efendiler, her gün görüyorsunuz, arabaları götüren kimlerdir? Çorum'dan, Yozgat'tan, daha ötelerden öküzü, danaları götüren kadınlardır. Bizim bir şeyimiz kalmadı müracaat edecek. Her şeye müracaat ettik. Başka menba kalmadı. Yalnız kadınlar da harbe iştirak etsin. Bu kaldı. Bundan başka bir şey kalmadı.*

Millî Mücadele'de Türk kadını birlik ve beraberlik içerisinde bir dayanışma ruhu ortaya koyarak dünyada eşi benzerine rastlanmamış bir özveride bulunmuştur. İmece usulü ile büyük yardımlaşmalar gerçekleştirmiştir. Kimsesizlere, şehit ve gazi yakınlarına, ihtiyaç sahiplerine yardım ederek yahut yardım toplayarak büyük fedakârlık örneği ortaya koymuşlardır. Özellikle Hilal-i Ahmer Merkezi bünyesinde pek çok yardım toplanması ve durumu müşkül olanlara yardım edilmesi konusunda büyük özverilerde bulunmuşlardır.

1920 yılında, Hilâl-i Ahmer'in, oluşturduğu heyetler sayesinde önemli miktarda para toplamıştır. Halk zor durumda olmasına rağmen, erkekler babadan kalma yadigarlarını, kadınlar da çeyizliklerini vermişler ve toplamda 128 bin lira toplanmıştır. Birinci İnönü Savaşı'ndan sonra bir seferberlik hareketi başlatılarak

toplanan yardımlar arttırılmıştır. Yunanlıların tahrip ettiği Batı Anadolu'da 43 köye 1670 adet fanila; 450 çift çorap, 1000 metre pazen, 1000 metre Amerikan bezi, 440 adet Amerikan don, 30.000 kilo buğday ile 5000 kilo tuz, Yunan'dan kaçarak Bilecik, Bozüyük ve Söğüt'ün dağlarına sığınan halka da 10.000 lira, 56500 kilo un, 20 teneke petrol, 200 kat çamaşır dağıtılmıştır (Tepekaya-Kaplan, 2016, s. 191-193).

Çaycuma Kadınları 150(yüz elli) katlık çamaşır ve levazım hazırlayarak cepheye göndermişlerdir. Kütahya Müdafaa-i Hukuk Derneği adına çalışan kadınlar da bin çift koncu uzun çorap örmüşlerdir. Ankara Hilâl-i Ahmer Derneği hanımları da yardım çalışmalarına başlamış ve Halide Edip'in başkanlığında bir toplantı düzenlemişlerdir. Toplantı sonunda ise şu duyuru yayınlanmıştır (Tepekaya-Kaplan, 2016, s. 194):

> *Biz Ankara anaları, memleketin istiklâl ve şerefini İnönü Dağlarıyla bir harekat haline sokan mübarek şühedamız evladlarına istikbal ve saadetini temin için toplanarak, bütün Müslüman hanımlarına Anadolu şüheda evlatlarına bakmak için cemiyet halinde toplanmalarını teklif ediyoruz. Bütün memleketin iştirâkiyle kazanılan zaferimizden dolayı sizleri tebrik eder ve Cenab-ı Hak'dan hayır ve vazifenizde muvaffakiyet dileriz.*

Yine Ankara Hilâl-i Ahmer kadınlarının düzenlediği bir yardım toplantısında, Ankara kadınları 1000 lira vererek destekte bulunmuşlardır. Bu sırada çamaşır yıkayarak güç koşullarda hayatını idame ettirmeye çalışan yaşlı bir kadının bir lira yardımda bulunması herkesi duygulandırmıştır (Adıvar, 1983, s. 163-164).

Kastamonu'da da Hilâl-i Ahmer Kadınlar Şubesi Kız okulunda bir sergi düzenlemiştir. Halktan toplanan tüm eşyalar odalarda sergilenmekteydi. Sergilenen eşyalar arasında iki yırtık gömlek de bulunuyordu. *"Açıksöz Gazetesi"*nin başyazarı Hüsnü Açıksöz, yırtık gömleklerin neden sergilendiğini sorunca, şu cevabı aldı: *"Bunların maddi kıymeti değil, manevi kıymeti büyüktür. Geçen gün hiçbir şeyi olmayan ihtiyar bir kadın sergiyi ziyarete geldi. Baktı, baktı ve koştu. Bu iki gömleği getirdi. Biz biliyoruz ki; bu biçarenin bu iki yırtık gömlekten başka verecek bir şeyi yoktur."* (Söylemez, 1994, s. 248).

Diğer taraftan Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi de kadınların orduya yardımda bulunması için harekete geçmiş, Kastamonulu hanımlardan ziynet eşyaları toplanarak cephedeki askerlere yardım için gönderilmiştir (Özakman, 2005, s. 253-256).

Yine 8 Mayıs 1920 tarihinde Zonguldak'tan 109.500 kuruş; Bartın, Devrek ve Ereğli'den de 236.000 kuruş olmak üzere Zonguldak Sancağından 345.500 kuruş Ankara'ya gönderilmiştir. 27 Ocak 1921'de Bartın'da Hilal-i Ahmer yararına düzenlenen müsamerede 1500 lira toplanmıştır. Hilal-i Ahmer'in bağış toplama kampanyasına kadınlar da katılmıştır. Mayıs 1921'de kurulan Zonguldak Hilal-ı Ahmer Hanımlar Cemiyeti'nin ilk toplantısında, üyelerden 7740 kuruş toplanmıştır. Zonguldaklı kadınlardan başka Anadolu'nun diğer yerlerinden de Hilal-i Ahmer'e yardımlarda bulunulmuştur (Sarıkoyuncu, 1992, s. 319).

Ayrıca kadınlar Hilal-ı Ahmer, Eskişehir, Kırşehir, Ankara, Konya, Isparta, Burdur, Çine, Akhisar, Nazilli ve Soma'da hastanelerinde sağlık hizmetlerinde bulunarak hastalara hemşirelik ve bakıcılık yapmışlar, imdat heyetleri, aşevleri, menzil istasyonları, gezici-sabit sağlık merkezleri ve hastanelerde de görev almışlardır (Tepekaya-Kaplan, 2016, s. 190). Ayrıca ilaçların tedarik edilmesinde ve hatta salgın hastalıklar ile mücadele etmek için kurulan bakteriyoloji laboratuvarlarında da çalışmışlardır.

Örneğin Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *"Vatan Yolunda"* adlı eserinde Sakarya Meydan Savaşı'nın yapılacağını öğrenen Halide Edip ve Ruşen Eşref Bey'in eşi Saliha Hanım'ın Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne bağlı Eskişehir Hastanesinde gönüllü olarak çalışmak üzere yola çıktıklarını belirtmektedir (Karaosmanoğlu, 2012, s.134-135).

Aynı şekilde Adana Kız Öğretmen Okulu öğrencileri de 12 Temmuz 1920 günü, okul müdürlüğüne verdikleri dilekçede öğretmenler kurulunun başkanlığında, vatana hizmet etmek için kahraman yiğitlerin yaralarını sarmak, pansuman yapmak, elbiselerinin dikişlerini dikmek ve her türlü hizmeti yapmak üzere gece gündüz çalışmaya hazır bulunduklarını bildirip, vazife istemişlerdir. Bu durum üzerine Okul Müdürlüğü ve Öğretmenler kurulu talebi görüşerek değerlendirmiş nihayetinde Kuvayı Milliye Komutanı Sinan Paşa'ya arz edilmesi kararına varılmıştır (Ener, 1970, s. 134-135).

İstanbul'da bulunan *İmalat-ı Harbiye* işçileri öncülüğünde *Erzurum, Eskişehir, Ankara, Keskin, Kayseri* ve *Konya'ya da* çeşitli atölyeler kurularak elde kalan malzemelerden silah üretimi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Burada çalışan kadınlar, bozuk ve eski silahları geceli gündüzlü tamir ederek onarmışlardır. Mühimmat atölyelerinde durmaksızın çalışan fedakâr Türk kadını, burada mermi çekirdeği hazırlamak, mermi preslemek, barut üretmek gibi zorlu görevlerde bulunmuştur (Baykal, 2019, s. 105-116). Silah ve mühimmat üretiminde büyük bir özveri ile çalışan kahraman Türk kadınları, kısa zamanda üstün başarılar elde etmiştir.

Kuva-yı Milliye'nin ihtiyaç duyduğu silah, cephane ve mühimmatın büyük kısmı İstanbul'dan kaçırılmıştır. İstanbul'dan kaçırılan silah, cephane ve mühimmat deniz yoluyla Karadeniz sahillerine taşınmıştır. Kuva-yı Milliye'yi takviye için İstanbul'dan yüklenen motorlar ve vapurlar özellikle İnebolu, bazen de Akçaşehir, Ereğli, Kefken, Karasu gibi diğer limanlara yüklerini boşaltırlardı. Ayrıca 16 Martta imzalanan Moskova Antlaşması'nın 24 Ağustos 1921 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, Rusya'dan temin edilen silah, cephane ve mühimmat da Rus limanlarından önce Trabzon'a getirilmiş, daha sonrada İnebolu, Bartın, Zonguldak, Ereğli ve Akçakoca üzerinden kağnılarla Batı Cephesi'ne sevk edilmiştir (Sarıkoyuncu, 1992, s. 16-17).

Mustafa Kemal Paşa, 7-8 Ağustos 1921 tarihinde, idareyi kolaylaştırmak ve düşmana vurucu darbeyi indirmek maksadıyla Tekalif-i Milliye Emirlerini yayınlamıştır. 10 maddeden ibaret olan ve ordunun ihtiyaçlarını gidermek için hazırlanan bu emirlere Türk kadını da riayet etmiş üstüne düşen vazifeyi yapmıştır (Kayıran, 1989, s. 639-664). Özellikle ordunun silah ve cephanesini sırtında ve kağnısında taşıyan Türk kadını Ulusal Savaşın bir sembolü olmuştur.

Rauf Orbay, Kasım 1921'de Ankara giderken yoldaki ikmal sırasındaki, zorluklara rağmen kadınların fedakarlıklardan çok etkilenmiştir. O, hatıratında; kadınların erkekleri utandıracak derecede çalıştığından şöyle söz eder (Orbay,1993, s. 59):

…İnebolu'dan Çankırı'ya kadar cephe gerisindeki geri hizmetlerin %90'ının, kadınlar tarafından, erkekleri mahcup edecek derecede gayret ve fedakârlıkla yapılmakta olduğunu görmekteyiz. Bu fedakâr kadınların arasında emzikte çocukları olan mübarek analar da var. Yavruları kucaklarında, kağnıları önlerinde, üvendireleri ellerinde, Ankara'ya ve cepheye cephane naklediyorlar. Allah bu millete yakında necat ve uzun müddet sulh ve saadet nasip edecektir. Bu millet hakkıyla istihkak kesp etmiştir…

Rauf Orbay, bu cümleleriyle kadınların eziyetli ve sıkıntılı bu yolculuğa aldırış etmeden vatanın selameti için cepheye silah ve mermi taşımakta olduğunu belirtmiştir.

Cepheye mermi taşıyan kahraman Türk kadını figürü akıllara ve tarihimize kazınmıştır. Yan tarafta görülen 1959-1989 yılları arasında tedavülde kalan madeni 25 kuruşlar da bu cesur Türk kadını figürü paramızın ön yüzüne konulmuştur.

Resim 1. 25 Kuruş

Kurtuluş Savaşı'nda askerimizin ihtiyacı olan silah ve malzemenin bir kısmı Sivas ve Diyarbakır'dan kağnılarla ve Erzurum'dan develerle cepheye gönderilmiştir. Bu durum olumsuz hava şartlarında aylarca sürmüştür. Erlerinin imdadına koşan Anadolu kadınları, çeşitli sıkıntı ve zorluklara katlanarak silah ve cephaneyi taşımışlardır. Eşlerini, evlatlarını cepheye gönderen Türk kadınları, taşıma görevini üstlenmişlerdir.

Millî Mücadele'den yıllar sonra İngiliz başbakanlarından Churchill, Mustafa Kemal Paşa'nın elinde yeterli miktarda deve ve öküz bulunmamasından dolayı taşıma işlemlerinde kadınlardan ve kızlarından nasıl yararlandığını anlatmıştır. Kadınların böyle bir göreve seferber edilmesi millî his ve duyguların geliştirilmesinde büyük bir önem arz etmiş ve asker, sivil fark etmeksizin bütün toplumun topyekûn seferber olmasında itici bir güç olmuştur. Sivas, Erzurum, Diyarbakır ve Trabzon gibi taşradan toplanan silah ve mühimmat saman yığınlarının arasında kağnılar aracılığıyla taşınıyordu. Şalvarlı ve dolaklı Türk kadınları, yanlarında emzikteki çocukları olduğu halde onları sırtlarına bağlayarak silahı, top mermilerini, halat kulplu cephane sandıklarını kucaklarıyla kağnı arabalara yüklüyorlar, omuzlarına da birer gülle yüklüyorlardı. Taşınan malzemenin bozulması yahut ıslanması durumuna karşın, çocuklarını yağmurda bırakmak pahasına mühimmatın üzerlerini örtüyle örtüyorlardı. Bu eski kağnı arabalarının tekerleklerin kırıldığı anlarda ise yola kaldığı yerden devam ediliyor o vakit malzeme sırtlarda kilometrelerce taşınıyordu. Kağnılar gıcırtılı sesler eşliğinde saatte en fazla beş kilometrelik bir hızla, dağlara ve tepelere aldanmaksızın yüzlerce kilometrelik yolu aşıp, cepheye ilerliyorlardı (Kinross, 2016, s. 760).

Kütahya-Eskişehir savaşlarından sonra gönüllü olarak bizzat kendi araçlarıyla kağnıcılık yapan 12 yiğit Türk kadınına İstiklal madalyası takdim edilmiştir. Bu isimler: Kara Bektaş kızı Fatma, Mehmet kızı Ümmühan, Hacı Mustafa kızı Fatma, Veli Onbaşı kızı Ayşe, Molla İbrahim kızı Fatma, Ali kızı Alime, Hacı Osman kızı Fatma, Besim kızı Şükriye, Musa kızı Ayşe, Mehmet Ali kızı Hafize, Ali kızı Ayşe, Molla Hasan kızı Fatma'dır (İnan, 1987, s. 102-103).

Birinci Meclis'te Adana Mebusu olarak görev yapan Damar Arıkoğlu'nun hatıralarında yer alan şu ifadeler Türk kadınının Millî Mücadele'de üstlendiği rolün önemini ortaya koyması açısından önemlidir (Arıkoğlu, 1961, s. 247).

> "*…Ulus meydanına dikilen, Atatürk'ün at üzerindeki heybetli abidesinin etrafında sırtında top mermisi taşıyan bir köylü kadınının heykeli ne bir masal, ne de bir efsanedir, hakikatin tam kendisidir. O günlerin kara ve mazlum zamanında yasayan her fert bunun ne demek olduğunu bilir*".

Cephelerde Türk Kadını

Vatan savunmasında kadınlar, erkekleri hiç yalnız bırakmamışlardır. Düşmana karşı verilen mücadelenin her safhasında görev almışlardır. Mitinglerde, Kuva-yı Milliye'nin ikmalinde olduğu gibi, pek çok kadın cepheye de koşmuş, düşmanla vuruşmalara katılmıştır. Bu kadınları tanımlamak için "Kara Fatma" ismi kullanılmıştır. Ancak diğerlerinden ayrı olarak Kurtuluş Savaşı'nın önde gelen kadın kahramanlarından olan Fatma Seher Savaşır (1888-1955) Hanıma, Erzurumlu Kara Fatma denilmiştir. Adı geçene bu isim bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından verilmiştir. O, Paşa ile tanıştığında 34 yaşında idi. Binbaşı eşini de Sarıkamış'ta şehit vermişti. Fatma Seher Hanım, oluşturduğu müfrezesiyle İzmit ve çevresinde Yunan'ın Rum'un ve Ermeni'nin amansız düşmanıydı, onlara göz açtırmadı. Ayrıca İnönü ve Sakarya'da da düşmanla vuruştu. Müfrezesindeki kadınlardan 28'i şehit düştü. Kızı elinden yaralandı. Kendisi de Kurtuluş Savaşı süresince dört kez yaralanmıştır.

Erzurumlu Fatma Seher Hanım, Büyük Taarruz'a da katılmış, Yunanlılar'a esir düşmüştür. O, kaçarak esaretten kurtuldu ve 9 Eylül'de de İzmir'e giren Fahrettin Paşa'nın süvarileri arasında yer almıştır. Ayrıca o, 10 Eylül 1922'de Bursa'nın kurtuluşunda "üstteğmen" rütbesiyle müfrezenin başında hazır bulunmuştur (Tansel, 2001, s. 40-56).

Fatma Seher Hanım'ın yanı sıra; gelinliğinden tek hatıra olan altın küpesini satarak silah satın alan Çete Emire Ayşe Efe, Aydın Cephesinde, 22 Mayıs 1919'da yapılan Kadıköy mitinginde düşmana karşı silaha sarılmanın gerektiğini söyleyen Münevver Saime Hanım Batı Cephesinde, İstanbul mitinglerinin aranan hatibi Halide Edip Adıvar da Sakarya vuruşmalarında onbaşı rütbesiyle görev yapmıştır. Maraş'ta bulunan Bitlis Defterdarının Hanımı, evinden açtığı ateşle sekiz düşmanı öldürmüş, daha sonra da erkek elbisesi giyerek vuruşmalara katılmıştır (Çubukçu, 1996, s. 243).

Osmaniye'nin Fransızlardan kurtarılmasında üstün yararlılık gösteren ve şehit düşen Tayyar Rahmiye, Adana ve çevresinin kurtuluşunda görev alan Hatice Kadın, İnönü, Sakarya ve Dumlupınar Savaşlarına fiilen katılmış ve bu savaşlarda iki oğlunu şehit veren Aydınlı Ayşe Çavuş, Kuva-yı Milliye reisi olarak düşmanla vuruşmalara katılıp, şehit olan Gördesli Makbule, 25 Temmuz 1919'da Sarayköy'e gelen İngiliz Heyetine; "*…Bu kudurmuşları (Yunanlıları) bizim üzerimize neden gönderiyorsunuz? Gelecekleri varsa görecekleri de vardır…*" diyerek ellerindeki silahlarla üzerlerine yürüyen Adöv Ayşe ve Sığmalı Kara Fatma bu kadınlarımızdan sadece bir kaçıdır (Sarıkoyuncu-Sarıkoyuncu Değerli, 2019, s. 16).

Bu kadın kahramanlarımızın her birinin ayrı yaşam öyküsü vardır. Tayyar Rahmiye ve Gördesli Makbule genç yaşta kara toprağa düşmüşlerdi. Makbule henüz daha 20'li yaşlarda bir fidandı. Yeni evlenmişti. Kocası Halil Efe de onun gibi çeteci idi. Müfrezesindeki erkeklerin, düşman karşısında geri çekildiklerini görünce, o ileri atıldı. İşte bu esnada başından vurularak şehit oldu. Onun kahramanlığı dillere destan olmuştur (Sarıkoyuncu-Sarıkoyuncu Değerli, 2019:16). Onun için Cahid Çaka, "*Tarih Boyunca Harp ve Kadın* (Ankara, 1936)" adlı eserinin ön sözünde; "*Şehit Gördesli Makbule, aziz ruhuna ithaf ettiğim bu kitapçıkta, senin şahsında kahraman Türk kadınlığının şanlı menkıbelerini dile getirmek istedim*" diyecektir.

Bu isimlere Ayşe Hanım(Mehmet Çavuş), Şerife Kübra, Süreyya Sülün, Nazife Kadın, Halime Çavuş, Kamalı Fatma, Adile Hala ile birlikte aşağıda kendilerinden söz edeceğimiz iki ismi de ilave etmemiz gerekir.

İnönü Muharebelerinde Çarpışan İki Kadın Kahramanımız

Küçük Nezahet (Baysal) Onbaşı (1908- 1994)

Sekiz yaşındayken annesi Hadiye hanımı verem hastalığından kaybeden Nezahat Hanım, başka kimsesi olmadığından babası Çanakkale Cephesi 70'inci Alay Kumandanı Hafız Halit Paşa tarafından cephelerde büyütülmüştür. Küçük Nezahat, at binmeyi, silah tutmayı buralarda öğrenip adeta 70. Alay'ın simgesi olmuştur.

Resim 2. Onbaşı Nezahat

Gediz taaruzunun başarısızlığa uğraması üzerine alaydan bazı askerlerin firar etmek için hazırlandığını gören Nezahat Hanım; "*Ben babamın yanına ölmeye gidiyorum, siz nereye gidiyorsunuz?"* diyerek haykırınca askerler kaçmaktan vazgeçmiş her ne kadar Gediz Muharebesi kaybedilse de Yunanlıların Anadolu içlerine ileri harekâtı geciktirilmiştir. Nezahet Hanım, bu başarısı üzerine onbaşı yapılmıştır. Cephede sürekli erlere moral veren, söküklerini dikip yardıma koşan Nezahet Hanım, 1920 yılında Çerkez Ethem ile karşılaşmıştır. Çerkez Ethem'in ona kim olduğunu sorması üzerine, "*Ben askerim"* cevabını vermiştir. Çerkez Ethem de askerin silahsız olamayacağını söylemiş ve ona bir filinta hediye etmiştir (Uyaniker, 2007, s. 108).

Ayrıca Nezahat Hanım Kuva-yı İnzibatiye'ye karşı düzenlenen taarruza da katılmıştır. O bu konuda Sadi Borak ile yaptığı bir röportajda, şunları söylemektedir (Borak, 1959, s. 9-10):

Evet… Koca arazi silah seslerinden inliyordu. Başımı tümseğin arkasına sokmuştum. Kurşun vızıltıları her an çoğalıyor, yaklaşıyordu. Ve ben, terlediğimi hissediyordum. Bu sırada yanımda bir şey patladı. Başımı çevirdim: Durmuş ateşe başlamıştı. Bana; Sen dur, dedi; sakın başını kaldırma. O, durmadan ateş ediyordu. İlk katıldığım muharebenin atmosferine ben de girmiştim. Durmadan işleyen tüfekler, top sesleri o hercümerç insanı bir başka aleme alıyor. Bu şartlar içinde korku bir an bile hatırına gelmiyor insanın… Siz buna cinnet-i muvakkate de diyebilirsiniz. Onun için Durmuş'un Sen dur demesine aldırmadım. Hemen silahımı uzattım, mekanizmayı işletip dipçiği omuzuma yerleştirdim. Ve böylece ilk kurşunu o gün attım.

Ne zaman bir erin zor durumda olduğunu görse yardımına koşup "*Haydi beraber çarpışalım"* diyen Nezahet Hanım, babasına da cephelerde olmaktan onur duyduğunu söyleyip, babasının da ölmesiyle yetim kalmayacağını kendisine milletinin bakacağını söylemektedir. Bu cefakar tavrından dolayı askerler, onu Fransız ulusal kahramanı olan Jeanne D'Arc'a benzetip "*Türk Jandarkı*" lakabını takmışlardır (Sarıhan, 2006, s. 320).

Ayrıca Nezahet Hanım, alay Komutanı olan babası Halid Paşa ile beraber Geyve vuruşmasına, I. ve II. İnönü Muharebeleri ile Sakarya Meydan Savaşına katılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın I. İnönü Savaşı sonrası 70. Alayı ziyareti sırasında komutan çadırında kulağında küpe elinde silah olan bu yiğit kızı görmüş ve "*Ne arıyorsun sen burada?"* diye sormuştur. Nezehat Hanım ise, *"Ben askerlerin kalesiyim, dönmek isterlerse karşılarında beni bulurlar."* cevabını vermiştir.

Nezehat Hanım'ın verdiği bu cevap, Mustafa Kemal Paşa'nın hoşuna gitmiş ve bu küçük kızı sevmiştir. Daha sonra Bozüyük'te Mustafa Kemal Paşa'nın özel vagonunda, Akşehir'de ve Bursa Ahudağ'da olmak üzere üç kere daha karşılaşmış oldukları bilinmektedir.

Resim 3. Onbaşı Nezahat

Asker kıyafetli bu küçük kız, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'nın da dikkatini çekmiştir. Yan tarafta resmi görülen Nezahat Hanım ile şakalaşmıştır (Uğur, 2006, s. 51-52)

30 Ocak 1921 tarihinde Nezahat Hanım meclisin de gündemine gelmiştir. Bursa Mebusu Dr. Emin Bey, TBMM Başkanlığına; İnönü Muharebelerinde bilfiil çarpışmalara katıldığı ve hatta subayları şavaşmayı bırakmamaları için yüreklendirdiği için, on iki yaşlarındaki Nezahet Hanım'a ilk İstiklâl Madalyası'nın verilmesini teklif eden bir önerge vermiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:1, 7, s. 140).

Aynı görüşmede İzmit Mebusu Namık Bey ise, kıymetli addedilen İstiklal Madalyasını, Yunan madalyasına benzetmemek için küçük yaşta bir çocuğa verilmemesini, bunun yerine çeüiz gibi bir armağan verilmesini önermiştir. Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey de bir paşa hanım görmek istediğini belirterek Nezahat Hanım'a tuğgenereal rütbesi verilmesini önermiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:1, 7, s. 140). Ancak mevcut savaş şartları nedeniyle Nezehat Hanım unutulmuş, meclis tarafından herhangi bir ödül verilmemiştir. Nezehat Hanım'ın daha sonra bu konuda herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

Zaferden sonra Nezahet Hanım, babasıyla ile beraber İstanbul'a yerleşmiş Jan Dark Enstitüsü'nde eğitim hayatına başlamıştır. Ancak Yüzbaşı Rıfat Bey ile 1931 yılında evlenmesi ve eşinin görevi nedeniyle İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalması nedeniyle eğitimini yarıda bırakmıştır. 1940'da İnci ve 1945'te ise Oya isimlerinde 2 kız çocuğu annesi olan Nezahet Hanım, 1948 yılında yarım kalan eğitimini Ankara'da İsmet İnönü Kız Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Soyadı kanunu ile birlikte "BAYSEL" olan eşinin soyadını almıştır.

Resim 4. Küçük Nezahet Onbaşı (Beratını TBMM Başkanı Necmettin Karaduman'ın elinden alırken)

65 sene sonra bir gazetecinin, konuyu gündeme taşımasıyla, dönemin TBMM Başkanı Necmettin Karaduman tarafından Nezahat Hanım'a 6 Temmuz 1986'da Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenen törende resimde de görüldüğü gibi onur plaketi verilmiştir. Ayırca 2013 yılında da TBMM Başkanı Cemil Çiçek tarafından Nezahat Baysel'in torunu Şebnem Üçok'un kızı Gizem Ünaldı'ya, "*Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası*" verilmek suretiyle, geç de olsa Türk Milleti ona olan minnet ve şükran duygularını ifade etmiştir. Nezahat Hanım, 24 Eylül 1994 tarihinde vefat etmiştir (Uyanıker, 2007, s. 111-113).

Binbaşı Ayşe (Altuntaç) Hanım

Ayşe Hanım, "Ayşe Çavuş" olarak ünlenmiştir. Ancak onun hakkında pek fazla bilgiye sahip değiliz. Onunla ilgili bilgileri, 5 Şubat 1922 tarihli *Vakit Gazetesi'nde* Lütfi Arif'in "*Yunanlıların İzmir'e girmesini müteakip köy köy dolaşarak gönüllü toplayan ve Kasaba(Turgutlu) ile Demirci'de düşmana mühim darbeler indiren kahraman kadının menâkıbı"* adıyla yayınlanan mülakatından öğrenmekteyiz.

Resim 5. Ayşe Çavuş ve Oğlu (Vakit Gazetesi, 5 Şubat 1922, s. 1.)

Lütfi Arif, Millet Bahçesi'ne doğru bir gezinti yapma hevesiyle dışarı çıktığı bir sırada, yan taraftaki resmi görülen Ayşe Çavuş'a rastladığını söylemektedir. Ayağında çizmesi, elinde kamçısı erkek kıyafetli bir kadının süratle yanından geçtiğini, yanındaki arkadaşından beş dakikalık müsaade alarak Ayşe Çavuş'a yetiştiğini, kendini ona tanıtarak onunla röportaj yapmak istediğini bildirir. Ertesi gün röportaj sözü alan Lütfi Arif, Merkez Kahvesi'ne gelen Ayşe Çavuş'u sarı benizli, Tatar çehreli ve 55 yaşlarında, orta boylu bir kadın olarak tasvir etmektedir. Aslen Prizrenli olan bu Türk kadını, Balkan Harbini sonrasında Kasaba'ya yerleşmiş, dördü erkek, biri kız beş evlada sahiptir. Lütfi Arif mülakat esnasında ona ne gibi maksatlarla silâha sarıldığı ve hangi hislerle çarpıştığı sormuştur (Vakit, 5 Şubat 1922).

Ayşe Hanım İzmir'in işgal edildiği haberinin duyunca çok üzüldüğünü, Balkan Harbinde yaşadıklarının aklına geldiğini anlatmıştır. Balkan Harbinde eşini kaybeden Ayşe Hanım, çocuklarını korumak maksadıyla Anadolu'ya geldiğini ancak Yunan işgalini duyunca ölümden başka yol olmadığını anladığını ifade etmiştir. Çocuklarını güvenli gördüğü Uşak'a yolladıktan sonra, kendisi gibi mücadele etmek niyetinde olan büyük oğlu ve damadıyla birlikte dilenci kılığında Aydın'a gittiklerini söylemiştir. Ayşe Hanım Aydın'da muhtarın evinde misafir oldukları üç günlük süre zarfında mahalledeki gençleri, Balkan Harplerinde yaşadıklarını anlatarak mücadele dışında bir yol olmadığını, vatanı kurtarmak gerektiğini söyleyerek, Millî Mücadele'ye teşvik ettiğini ve hatta Muhtar Mehmet Ağa'nın da ona bir filinta ile 200 fişek vererek destek olduğunu ifade etmiştir.

Civar köylerden ikna ettiği 280 genç ile birlikte Kasaba'ya geldiklerinde Yunanlıların burayı işgal etmiş oldukları için Salihli'ye döndüklerini anlatan Ayşe Hanım, burada da iyi karşılandıklarını hatta sayılarının üç yüz elliye ulaştığını ve hep birlikte düşmanla savaşmak için Kasabaya'ya geri döndüklerini anlatmıştır. Ancak dört yüz kişilik bir Yunan birliğinin Demirci'yi işgal ettiğini öğrenince, ani bir baskın düzenleyerek, düşmanı buradan attıklarını ve Simav'a geçtiklerini söylemektedir.

Simav'da Kuva-yı Milliye Komutanının Mustafa Kemal Paşa'nın onu görmek istediğini söylemesi üzerine Ankara'ya gittiğini, burada Paşanın onu mükâfatlandırmak istediğini anlatan Ayşe Hanım, vatanın kurtuluşundan başka bir isteğinin olmadığını söyleyerek, Ankara'dan topladığı elli dört kişi ile birlikte Kütahya'ya gittiğini ifade etmiştir. Düşmanın Gediz'i işgal ettiğini öğrenince Hamidiye Köprüsü'nde pusu kurarak, üç Yunan askerini öldürdüklerini, ancak araba kullanmayı bilmediklerinden atların arkasına bağlayarak Kuva-yı Milliye Komutanına kadar getirdiklerini, bu kahramanlığı dolayısıyla kendisine "Ayşe Çavuş" denmeye başlandığını anlatmıştır.

Ayşe Çavuş, Gediz'de oğlunu, Demirci'de de damadını şehit vermiş hem dinlenmek hem de çocuklarını görmek üzere Ankara'ya gelerek, silahını, müfrezesini, atlarını teslim ettiğini anlatmıştır.

Bahaddin Ögel'in Vakit gazetesinin 18 Mart 1922 tarihli sayısından aktarıldığına göre; Kuva-yı Milliye'nin kadın kahramanlarından Ayşe Hanım'ın Trabzon'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Hacı Ahmet Efendi'nin misafiri olmuş, Fatih Kız Okulu'nda onuruna verilen çay ziyafetine katılarak, vatan ve millet aşkı ile herkesin takdirini kazanmıştır (Sarıhan, 2006, s. 306).

Belirtildiği üzere kocasını Balkan Harbinde kaybeden Ayşe Hanım, oğulları ile birlikte katıldığı Kuva-yı Milliye teşkilatında kahramanca dövüşmüştür. O, Birinci İnönü ve İkinci İnönü savaşlarına iştirak etmiştir. Büyük oğlu Gediz Muharebesi'nde, damadı da Demirci'deki çarpışmalarda şehit olmuştur. Ayrıca Sakarya Savaşı'na da katılmış, kasığından yaralanmış ise de tedavi edilip iyileşince müfrezesine geri dönmüştür. İzmir'in Yunanlılardan geri alındığı Başkumandan Meydan Muharebesinde ve 9 Eylül 1922'de İzmir'e giren kıtalar içerisinde Ayşe Hanım da bulunmaktadır (Tansel, 1991, s. 60). Ayşe Hanım göstermiş olduğu başarılar nedeniyle Binbaşı rütbesine yükseltilmiştir (Sarıhan, 2006, s. 306).

Savaş yıllarından sonra Ankara'ya gelen Ayşe Hanım, bavuluyla beraber evraklarını da kaybettiğinden zor zamanlar geçirmiş, hasta ve muhtaç bir vaziyette olduğunu ilgililere bildirerek tedavisinin yapılmasını istemiştir. 1942 yılında Merkez Bankası'na odacı olarak çalışmaya başlamıştır. 1948 yılı itibariyle aylık 65 lira gibi cüzi bir para ile geçinmek zorunda kalarak, maddi zorluklar yaşamıştır. Savaş sırasında büyük kahramanlıklar göstermiş, savaşa katılan en yüksek rütbeyi (binbaşı) almış ancak sonraki dönemde hak ettiği ilgiden yoksun kalmış olan Ayşe Hanım, soyadı kanununun çıkmasıyla beraber "*ALTUNTAÇ*" soyadını almıştır (Sarıhan, 2006, s. 307).

Sonuç

Mondros Ateşkesi sonrasında, Anadolu'nun yer yer emperyalistler tarafından işgali, özellikle İzmir'in işgali bütün yurtta büyük-küçük, kadın-erkek, çoluk-çocuk herkesi çok üzmüştür. Çünkü İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali İngiliz, Fransız ve özellikle İtalyan işgallerinden farklı bir durum arz etmiştir. Örneğin, 28 Mart 1919'da Antalya'ya ayak basan İtalyan askerleri cami tamiratı ile işe başlamışlar, Burdur-Bucak'ta hastane yapmışlardır. Burdur'da ise, halka tohumluk buğday ile birlikte traktör dağıtmışlardır. Ayrıca halka krediler de vermişlerdir.

Buna karşın; Yunan askerleri, İzmir'e ayak basar basmaz ve sonrasında da binlerce masum kişiyi şehit etmişlerdir. Ayrıca pek çok Türk kadın ve kızının ırz ve namusuna saldırmışlardır. Yunan zulüm ve vahşeti Anadolu halkında derin yaralar açmış ancak o nispette de mücadele azmini kamçılamıştır. Halkın, namusunu ve vatanını korumak üzere, harekete geçişinde kadınlar, erkekleri yalnız bırakmamışlardır. Başta İstanbul'da yapılmaya başlanan mitingler, tüm Anadolu'ya yayılmış ülkenin içine düştüğü durum halka anlatılmaya çalışılıp, Millî Mücadele'ye çağrı yapılmıştır. Osmanlı Hükümeti ve Padişaha telgraflar çekilerek mezalimlere tepki verilmesi istenmiştir. Ayrıca İtilaf Devletleri temsilcilerine, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri devlet yöneticileri ve eşlerine de telgraflar çekilerek, sessiz kalmamaları istenmiştir.

Kadınların mitinglere yoğun olarak katılması, onların yurtseverliklerinin göstergesidir. Mitinglere katılan kadınların sayısı azımsanmayacak derecede fazla olup, konuşmacı olarak katılan kadınların sayısı da bir hayli çoktur. Bu isimler arasında Halide Edip, Şukufe Nihal, Zehra Hanım, Münevver Saime, Hayriye Melek hanımların isimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Millî bilinci uyandıran ve düşmana karşı mücadele çağrıları yapan konuşmalar yapan kadınlar, erkekler kadar vatanperver ve mücadeleci olduklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca başta Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Hanım olmak üzere, pek çok Türk kadını dernekler kurmuşlar, ulusal harekâta maddi-manevi destek olmuşlardır.

Ayrıca erkeklerle birlikte Ayşeler, Fatmalar, Haticeler, Makbuleler, Saimeler fiilen vatan savunmasına katılmışlar, onbaşı, çavuş, üsteğmen ve binbaşı rütbeleriyle çetelerin başında düşmanla vuruşmuşlardır. Bu kadın kahramanlarımızdan İnönü Muharebelerine de katılan Nezahat Onbaşı ile Binbaşı Ayşe Hanım'ın yaşam öyküleri hakkında metin içerisinde özet bilgi sunulmuştur. Gördesli Makbule ve Osmaniyeli Tayyar Rahime başta olmak üzere pek çok kahraman Türk kadını cephede şehit düşmüştür. Hastabakıcı ve hemşire olarak çalışmışlardır. Müdafaa-i Hukuk ve Müdafaa-i Vatan Cemiyetlerinde görev almışlardır. Bu konuda Melek Hanım üstün gayret göstermiştir. Ayrıca pek çok kadın da Kuva-yı Milliye'nin ikmalinde görev almıştır. Onlar kağnı arabalarıyla Zonguldak, Ereğli ve İnebolu limanlarından aldıkları silah, cephane ve mühimmatı Ankara'ya, Batı Cephesine, Eskişehir ve Kütahya'ya ulaştırmışlardır. İnebolulu Ayşe ve Kastamonulu Şerife Bacı başta olmak üzere kimileri yollarda şehit olmuştur. Onun içindir ki, Atatürk *"Dünyada hiçbir milletin kadını, milletinin ve vatanının kurtarılışında ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım diyemez"* diyecektir.

Kaynakça

Adıvar, H.E. (1982). *Türk'ün ateşle imtihanı*. İstanbul: Can Yayınları.

Akçura, Y. (1940). *Osmanlı Devleti'nin dağılma devri*. İstanbul.

Alemdar, (14 Ocak 1920)

Anavas, A. (1998). *Milli Mücadele'de Konya.* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Arıburnu, K. (1975). *Milli Mücadele'de İstanbul mitingleri*. Ankara.

Arıkoğlu, D. (1961). *Hatıralarım.* İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (2006). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.

Baykal. Ö. (2019). *Fotoğraf üzerinden Milli Mücadele'de Türk kadını (1919-1922)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Borak, S. (1959). Millî Mücadele'de harika kız. *Tarih Cografya Dünyası, 9*(10), 25-40.

Çaka, C. (1948). Tarih boyunca harp ve kadın**.** Ankara: As. Fb. Basımevi.

Çubukçu, İ. A. (Mart 1996). Din açısından kadınlar ve bağımsızlık savaşı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, *XII*(34), 239-244.

Demircioğlu, C. (1998). *Müfide Ferit Tek ve romanlarındaki milliyetçilik*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Ener, K. (1970). *Çukurova Kurtuluş Savaşında Adana Cephesi.* Ankara: Türkiye Kuvayı Milliye Mücahit ve Gaziler Cemiyeti Yayınları.

Erim, N. (1953). *Devletlerarası hukuku ve siyasi tarih metinleri.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ertürk, H. (1957). *İki devrin perde arkası.* İstanbul.

Eski, M. (Temmuz-Kasım 1993). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 9*(27), 645-660.

Güngör, E. (2007). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Hakimiyet-i Milliye, (15 Aralık 1921, 3 Mart 1921. 7 Eylül 1921)

İkdam, (21 Mayıs 1919; 14 Ocak 1920)

İleri, (21 Mayıs 1919)

İstiklâl Harbi Gazetesi, (16 Ocak 1920)

İstiklal, (21 Mayıs 1919)

Kaplan, L. (Mart 1996). Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadın milletvekilleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, XII*(34), 261-278.

Karaosmanoğlu, Y. K. (2012). *Vatan yolunda.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Kayıran, M. (1989). Tekalif-i milliye emirleri ve uygulanışı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 5*(15), 639-664.

Kemal, C. (2010). Mustafa Kemal'in Mondros Mütarekesi'ne tepkisi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 46*, 365-378.

Kinross, L. (1998). *atatürk bir milletin yeniden doğuşu.* İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kurnaz, Ş. (Mart 1996). Milli Mücadele'de Türk Kadını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, XIII*(34), 250-274.

Memleket, (21 Mayıs 1919)

Mısıroğlu, A. (1976). *Yunan mezalimi*. İstanbul: Sebil Yayınları.

Müderrisoğlu, A. (1981). *Kurtuluş Savaşı'nın mali kaynakları*. Ankara.

Orbay, R. (1993). *Cehennem değirmeni siyasi hatıralarım 2*. İstanbul: Emre Yayınları.

Orbay, R. (1993). *Cehennem değirmeni, siyasi hatıralarım 1*. İstanbul: Emre Yayınları.

Özakman, T. (2005). *Şu çılgın Türkler.* İstanbul: Bilgi Yayınları.

Peyam-ı Sabah, (14 Ocak 1920)

Sarıkoyuncu, A. (2009). *Milli Mücadele'de Zonguldak Sancağı: Zonguldak, Bartın, Karabük.* Ankara: Zonguldak Valiliği Yayınları.

Sarıkoyuncu, A. (Şubat 1994). Kahraman ve gazi şehirlerimiz: Maraş ve Antep. *Diyanet Aylık Dergisi, 38,* 24-44.

Sarıkoyuncu, A.- Sarıkoyuncu Değerli, E. (2019). *Milli Mücadele'de Din Adamları III*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını.

Sarıkoyuncu, A. (1992). *Milli Mücadele'de Zonguldak ve havalisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.

Sarıkoyuncu, A. (1994). Milli Mücadele'de Antalya ve çevresinde İtalyanlar. *Atatürkçü Bilinç Akdeniz Üniversitesi Dergisi*, *I*(1), 1-34.

Selek, S. (1970). *Milli Mücadelede Ulusal Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Dilek Matbaası.

Selek, S. (1973). *Anadolu ihtilali*. İstanbul.

Söylemez, F. (1994). Millî Mücadele döneminde Kastamonu'da kurulan cemiyetler. *Atatürk Yolu Dergisi, 4*(14), 234-254.

Şahingöz, M. (2002). Millî Mücadele'de Protesto ve Mitingler. *Türkler, 15*, 710-750.

Tansel, A. F. (2001). *İstiklal Harbinde kadın kahramanlarımız*. İstanbul.

Tansel, S. (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya kadar Cilt I.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

TBMM Zabıt Ceridesi (1944). Devre: 1, C.7, İçtima Senesi:1, 30.01.1337/1921, 140, Ankara:TBMM Matbaası.

Toprak, Z. (2000). Osmanlı'nın dört Jeanne d'Arc'ı: Karıların Sahibkıranı Jan Dark. *Toplumsal Tarih,* 5, 12-18.

Uğur, F. (24 Nisan 2006). İlk İstiklâl Madalyası bir çocuğundu. *Aksiyon,* 44-52.

Vakit, (21 Mayıs 1919; 14 Ocak 1920)

Yeni Gün, (14 Ocak 1920)

Extended Abstract

Purpose

Turkish Women have been involved in the defense of the country since the first days of the War of Independence and provided outstanding services. First of all, they made an effort for the rise of national resistance, and at the rallies, as female orators, Halide Edip, Şukufe Nihal, Zehra Hanım, Münevver Saime, Hayriye Melek made speeches that raised national consciousness and made calls to fight against the enemy. They established associations, took part in the supply of Kuva-yi Milliye and supported the national operation materially and morally. In addition, some of them participated in battles on various fronts against the enemy, especially in the Battles of İnönü.

The aim of our study is to give information about the lives of Corporal Nezahat (Baysal) and Major Ayşe Altuntaş, who also participated in the Battles of İnönü, were presented by mentioning the services of Turkish women in the War of Independence.

Design and Methodology

This study has been designed as a research paper. While the article was designed, the method of induction was followed, and a transition from the simplest and known information to the complex and unknown was achieved. Considering that the subject covers a certain period of history, it has been tried to provide a historical integrity by bringing it from 15 May 1919, when İzmir was occupied, to the end of the Battles of İnönü.

As a method, it was first started by collecting archive documents, books, articles and periodicals related to the subject. Later, these collected materials were examined, the documents published previously on the discussed topic were reviewed and the missing parts were addressed. After the archive review and evaluation was carried out, the article was organized and written in a cause-effect relationship. Also, care was taken to describe the data in an easy, understandable and readable language. In terms of the originality of the study, utmost care has been taken to benefit from periodicals.

Findings

As soon as the Greek soldiers arrived in İzmir, they martyred thousands of innocent people afterwards. In addition, they attacked the chastity and honor of many Turkish women and girls. Greek cruelty and brutality inflicted deep wounds on the Anatolian people, but at that rate it provoked the determination to fight. Women did not leave men alone when the people took action to protect their honor and homeland. The rallies that started to be held in Istanbul in the first place and the situation of the country that spread throughout Anatolia were tried to be explained to the public and a call was made to the National Struggle. Telegrams were sent to the Ottoman Government and the Sultan to react to the atrocities. In addition, telegrams were sent to the representatives of the Entente States, state officials of Europe and the United States and their spouses, and they were asked not to remain silent.

The high participation of women in the rallies is an indication of their patriotism. The number of women attending the rallies is substantially high, and the number of women participating as speakers is quite high. Among these names, it is seen that the names of the ladies Halide Edip, Şukufe Nihal, Zehra Hanım, Münevver Saime and Hayriye Melek come to the fore. The women, who made speeches that awakened the national consciousness and called to fight against the enemy, revealed that they were as patriotic and combative as men. In addition, many Turkish women, especially Melek Hanım, the wife of Reşit Pasha - the Governor of Sivas, established associations and supported the national operation financially and morally.

Besides, Ayşeler, Fatmalar, Haticeler, Makbuleler, Saimeler actively participated in the defense of the homeland, and they hit the enemy at the head of the gangs with the ranks of corporal, sergeant, first lieutenant and major. Brief information about the life stories of Nezahat Corporal and Major Ayşe Hanım, who also

participated in the Battles of İnönü, were presented in the text. Many heroic Turkish women, especially Gördesli Makbule and Osmaniyeli Tayyar Rahime, were martyred at the front. They worked as caregivers and nurses. They were assigned in the Defense of Rights and Defense of the Vendors Associations. Melek Hanım has made great efforts in this regard. In addition, many women took part in the supply of National Forces. They transported the weapons, ammunition they bought from Zonguldak, Ereğli and İnebolu ports to Ankara, the Western Front, Eskişehir and Kütahya by oxcarts. Some people, especially İnebolulu Ayşe and Kastamonulu Şerife Bacı were martyred on the roads.

Research Limitations

The biggest problem we have faced with this subject is that almost no text has been written on it. Undoubtedly, the topics put forward to learn about a topic can provide both a better understanding and a more detailed point. However, despite some studies on Turkish painting during the War of Independence, unfortunately it remained superficial. In addition, there is almost no work conducted on Corporal Nezahat (Baysal) and Major Ayşe Altuntaş, which are the basis of our subject. In addition, writing could coincide with the pandemic buffering, which posed a great obstacle to our new research in the library and archive. We could not reach the right sources with this process or we made it available via mail. Even though the roles of Corporal Nezahat (Baysal) and Major Ayşe Altuntaş in the War of Independence and especially the Battles of İnönü were put forward, the study could not be at the desired level.

Implications (Theoretical, Practical and Social)

The intensive participation of women in rallies has been the most important proof of their support for the War of Independence. Especially Halide Edip, Şukufe Nihal, Zehra Hanım, Münevver Saime and Hayriye Melek, with their speeches at these meetings, stimulated the determination of the National Struggle. In addition, many Turkish women, especially Melek Hanım, the wife of Reşit Pasha - the Governor of Sivas, established associations and supported the national operation financially and morally. Again, many Turkish women worked as nurses. They took part in the communities such as Müdafaa-i Hukuk and Müdafaa-i Vatan and in the supply of the Kuva-yı Milliye.

In addition, it is seen that many Turkish women actually participate in the defense of the homeland. Many female heroes, with the ranks of corporal, sergeant, lieutenant and major, battled the enemy at the head of the gangs. Among these women, Nezahat Corporal and Major Ayşe Hanım, who also participated in the Battles of İnönü, have an important place.

Originality/Value

Since the beginning of the War of Independence, Turkish success has claimed this struggle. In addition to attending rallies, women directly organized rallies. With the speeches they made in these rallies, they provided the support of the people to the National Struggle. In addition, they worked for the production and supply of ammunition and food at the rear of the front, and performed superior services in the treatment of wounded soldiers. In addition, these women did not only serve at the back of the front, but also participated in fighting against the enemy at the front. Despite these superior works in defense of the homeland, their importance in the struggle is unknown. It is extremely important that this study reveals the roles of these women heroes in the War of Independence to a certain extent. It should not be forgotten that it is not possible to reach a future where the martyr who fell on the ground for the country is not valued. In this respect, we believe it is also important to instill national consciousness.

Araştırmacı Katkısı: Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ (%100).